

A Study of the Political and Security Implications of Taliban's Rise to Power for the Border Regions of the Islamic Republic of Iran: A Copenhagen School Perspective*

Seyyed Mohammad Hossein Akramian¹

1. PhD, Department of Political Science, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.
wswaki@gmail.com

Abstract

Along with the Taliban's rise to power, a set of direct and indirect impacts on the security and political aspects of Iran's border regions has occurred. Considering the current political and discursive developments of the Taliban in Afghanistan, the present study examines the potential and actual implications of the Taliban's rise to power on Iran's border regions. The main question of the research is: based on the Copenhagen School theory, what are the potential political and security implications of the Taliban's rise to power for Iran's border regions? Using a descriptive-analytic method, this study shows that Iran's border regions are and will be affected by the change of governance in Afghanistan concerning potential and actual variables and factors. The governance indicators of the Taliban have the potential for discursive dissemination and spread to Iranian borders. This can occur in terms of identity, Talibanization, and Pashtunization. At objective levels, too, along with the spread and development of terrorist movements within the Taliban's realm in Pakistan and Afghanistan, there

* Akramian, S. M. H. (2023). A Study of the Political and Security Implications of Taliban's Rise to Power for the Border Regions of the Islamic Republic of Iran: A Copenhagen School Perspective. *Journal of Political Science*, 26(104), pp. 215-257. <https://doi.org/10.22081/psq.2024.66971.2813>

* **Publisher:** Baqir al-Olum University, Qom Iran.

* **Type of article:** Research Article

☑ **Received:** 2023/08/03 • **Revised:** 2023/09/29 • **Accepted:** 2023/11/07 • **Published online:** 2023/12/24

© The Authors

is an increasing possibility of recruiting soldiers and providing military training to certain ethnically and religiously marginalized Iranian individuals in those regions. On the other hand, border conflicts between Taliban forces and Iranian border keepers are a major issue that should be considered, along with the issue of Afghan migration to Iran. Another significant variable is the issue of drug smuggling.

Keywords

Taliban, Border Security, Iran, Afghanistan, Terrorism, Copenhagen School of Thought.

التأثير السياسي والأمني لسيطرة طالبان على الحكم على المناطق الحدودية في الجمهورية الإسلامية الإيرانية؛ من خلال التأكيد على نمط مدرسة كوبنهاغن*

السيد محمد حسين أكرمیان¹ ID

١. دكتوراه، قسم العلوم السياسية، جامعة الشهيد بهشتي، طهران، إيران. swsaki@gmail.com

الملخص

مع سيطرة طالبان حدثت سلسلة من التداعيات المباشرة وغير المباشرة في المجال الأمني والسياسي على المناطق الحدودية في البلاد. في هذا الصدد، استعرضت الدراسة الحالية، في ضوء التطورات السياسية والخطائية الراهنة لمجموعة طالبان السياسية في أفغانستان، الآثار المحتملة والفعلية لسيطرة طالبان على الحكم على المناطق الحدودية للبلاد. والسؤال الرئيسي للبحث هو: ما هي الآثار السياسية والأمنية المحتملة لسيطرة طالبان على الحكم على المناطق الحدودية في إيران بناءً على نظرية مدرسة كوبنهاغن؟ أظهرت هذه الدراسة، بمنهجها التحليلي والوصفي، أن المناطق الحدودية في البلاد كانت وستبقى متأثرةً بهذا التغيير في الحكم في أفغانستان من حيث المتغيرات والعوامل المحتملة. ويمكن لمؤشرات حكم طالبان أن تنتشر وتعمم من الناحية الخطائية إلى الحدود الإيرانية. من حيث الهوية، فمن شأن الطلبة والبشنة^١ أن تتغلغلا. وفي المستويات الموضوعية، مع نمو التيارات الإرهابية في مناطق نفوذ طالبان في باكستان وأفغانستان، تزداد إمكانية الجذب والتدريب العسكري لبعض الأفراد الإيرانيين من المهتمين قومياً ومذهبياً في هذه

* أكرمیان، السيد محمد حسين. (٢٠٢٣م). التأثير السياسي والأمني لسيطرة طالبان على الحكم على المناطق الحدودية في الجمهورية الإسلامية الإيرانية؛ من خلال التأكيد على نمط مدرسة كوبنهاغن. فصلية علمية محكمة علوم سياسي، ٢٦(١٠٤)، صص ٢١٥-٢٥٧.

<https://doi.org/10.22081/psq.2024.66971.2813>

١. مصطلحان على وزن فَعْلَلَة للتعبير عن سياسة نشر الهوية الطالبانية والبشنتونية (المترجم).

المناطق. من ناحية أخرى، فإن مسألة الاشتباكات الحدودية بين قوات طالبان وحرس الحدود الإيرانية مهمة أيضًا يلزم الانتباه لها إلى جانب قضية الهجرة الأفغانية. كما أن مسألة المخدرات والتفريب أيضًا مما يذكر كمتغير له أهميته.

كلمات مفتاحية

طالبان، الأمن السياسي، إيران، أفغانستان، الإرهاب، نموذج مدرسة كوبنهاغن.

تأثیرشناسی سیاسی و امنیتی روی کارآمدن طالبان بر مناطق مرزی جمهوری اسلامی ایران؛ با تأکید بر الگوی مکتب کپنهاک*

سید محمدحسین اکرمیان^۱

۱. دکتری، گروه علوم سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

wsaki@gmail.com

چکیده

همزمان با قدرت‌گیری طالبان، مجموعه‌ای از تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم بر ساحت امنیتی و سیاسی مناطق مرزی کشور حادث گردیده است. در این راستا، پژوهش حاضر با توجه به تحولات سیاسی و گفتگومانی اکنون گروه سیاسی طالبان در افغانستان، تأثیرات محتمل بالقوه و بالفعل روی کارآمدن طالبان بر مناطق مرزی کشور را بررسی کرده است. پرسش اصلی پژوهش این است که «تأثیرات بالقوه سیاسی و امنیتی روی کارآمدن طالبان بر مناطق مرزی ایران بر مبنای نظریه مکتب کپنهاک چیست؟ این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی نشان داد که مناطق مرزی کشور از حیث متغیرها و عوامل بالقوه و حتی بالفعل، تحت تأثیر این نوع تغییر حکمرانی در افغانستان بوده و خواهد بود. شاخص‌های حکمرانی طالبان، امکان انتشار و سرایت گفتمانی در مرزهای ایران را دارد. از حیث هویتی، طالبانی‌سازی و پشتونی‌سازی سرایت‌پذیر است. در سطوح عینی نیز همزمان با رشد و گسترش جریان‌های تروریستی در قلمرو طالبان در پاکستان و افغانستان، امکان یارگیری و آموزش‌های نظامی به

* **استاد به این مقاله:** اکرمیان، سیدمحمدحسین. (۱۴۰۲). تأثیرشناسی سیاسی و امنیتی روی کارآمدن طالبان بر مناطق مرزی جمهوری اسلامی ایران؛ با تأکید بر الگوی مکتب کپنهاک. علوم سیاسی، ۲۶(۱۰۴)، صص ۲۱۵-۲۵۷.

<https://doi.org/10.22081/psq.2024.66971.2813>

▣ نوع مقاله: پژوهشی؛ ناشر: دانشگاه باقرالعلوم (ع) قم، ایران؛ © نویسندگان

▣ تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۵/۱۲؛ تاریخ اصلاح: ۱۴۰۲/۰۷/۰۷؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۸/۱۶؛ تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۲/۱۰/۰۳

برخی از افراد در حاشیه مانده قومی و مذهبی ایرانی در این مناطق افزایش می یابد. از سوی دیگر، درگیری‌های مرزی میان نیروهای طالبان و مرزبانان ایرانی نیز موضوع مهمی است که در کنار مسئله مهاجرت اتباع باید بدان توجه شود. موضوع مواد مخدر و قاچاق نیز همچنان به عنوان متغیری دارای اهمیت قابل ذکر است.

کلیدواژه‌ها

طالبان، امنیت مرز ایران، افغانستان، تروریسم، الگوی مکتب کپنهاگ.

مقدمه

طالبان گروه سیاسی است که در تاریخ معاصر به اشکال مختلف، کسب قدرت در افغانستان را در دستور کار داشته است و در حال حاضر در مرزهای شرقی کشور یکی از بازیگران خارجی مهم و تأثیرگذار شناخته می‌شود. این گروه در طی سالیان آتی، اقدامات و فعالیت‌های قابل توجهی را در مناطق مرزی کشور خواهد داشت. فهم تحولات و وضعیت کنونی طالبان در افغانستان در کنار تبیین عوامل و متغیرهای بالقوه و بالفعل و تأثیرگذار این گروه بر امنیت مناطق مرزی کشور، موضوعی است که در این مقاله به آن خواهیم پرداخت؛ بر این اساس در این مقاله بر عوامل و متغیرهای تأثیرگذار بر امنیت ایران پس از روی کارآمدن طالبان توجه خواهد شد.

جمهوری اسلامی ایران در پهنه جغرافیای افغانستان همیشه منافع ملی و مشترک متعددی را با این بازیگر سیاسی همسایه داشته است. در طول تاریخ نیز این منافع تداوم یافته‌اند. حفظ نفوذ تاریخی ایران به‌ویژه در افغانستان، حفاظت از اقلیت شیعه و هزاره جات، کاهش جریان پناهجویان (میلیون‌ها افغان) به ایران، تأکید بر خروج نیروی‌های آمریکایی از افغانستان و غیره برخی از این منافع تاریخی بوده است. حاکمیت در ایران با تأکید بر جایگاه وحدت ملی در افغانستان، به حفظ ثبات و امنیت در این کشور می‌انديشد و تقویت حکمرانی و رسیدگی به خواست‌های مردمی در این کشور را عاملی در راستای امنیت ملی کشور ایران می‌داند (Motamedi, 2021).

هم‌زمان با روی کارآمدن طالبان، جمهوری اسلامی ایران نیز با تأکید بر فرصت خروج عامل بیرونی (آمریکا) از منطقه، در صدد تقویت مراودات سیاسی، اجتماعی و دیپلماتیک با حکومت طالبان بوده است. در این راستا برخی از تحلیل‌گران، تقویت مخالفت و عناد حکومت ایران از طالبان را بعید می‌دانند و بر این اعتقادند که بی‌ثباتی در افغانستان به نفع بازیگران پیرامونی این کشور، به‌ویژه جمهوری اسلامی ایران نخواهد بود (Sofuoglu, 2021).

این مقاله با تأکید بر چندسطحی بودن امنیت با تمرکز بر الگوی مکتب کپنهاک و عقیده بری بوزان، سطوح مختلف این تأثیرات را بررسی و تحلیل می‌کند. تأثیرشناسی مستقیم روی کارآمدن طالبان بر جمهوری اسلامی ایران، موضوعی پیچیده و چندلایه

است. در این مقاله تلاش خواهد شد از منظر خبرگی، مهم ترین متغیرهای تأثیرگذار بالقوه و بالفعل بررسی گردد و با ذکر حدود آن، این تأثیرات احتمالی به اجمال پرداخته شود. در پایان بر مبنای تجارب نگارنده، به برخی از راهبردها و راهکارهای اجرایی در جهت حداقل سازی تأثیرات منفی و تقویت تأثیرات مثبت و بهره گیری از فرصت‌های موجود اشاره خواهد شد.

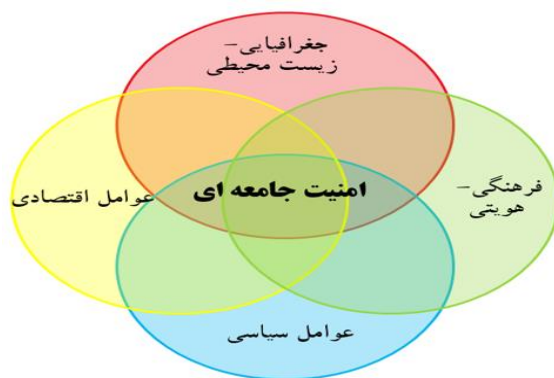
۱. مبانی نظری (امنیت در مکتب کپنهاک)

تأثیرشناسی امنیتی با توجه به عناصر گفتمانی و فرهنگی، روش و چارچوبی است که امروزه در مطالعات امنیتی و انتظامی مورد توجه است و برخی از مکتب‌ها در این قالب به ارائه نظریه پرداخته‌اند. در این الگو به امنیت در معنایی وسیع و عمیق توجه شده است. یکی از تأثیرگذارترین افراد و متفکران در زمینه تحلیل امنیت اجتماعی و امنیت جامعه‌ای بری بوزان، مؤسس مکتب کپنهاک است. ایشان در اولین اثر کلاسیک خود به نام مردم، دولت‌ها و هراس، دستور کاری برای مطالعه امنیت بین‌الملل، مرجع امنیت را از منظری اجتماعی شده بحث کرده است. وی در این کتاب اعلام می‌دارد که در حوزه‌های سیاسی، اقتصادی، هویتی، زیست محیطی و نظامی، رقابت‌های شدید در جهان معاصر ایجاد شده است و دولت‌ها و حاکمیت‌ها در پی یافتن مسیرهای رهایی از تهدیدها هستند. او تمرکزش را بر نحوه و میزان تعامل میان آسیب‌پذیری‌های داخلی و تهدیدهای خارجی قرار می‌دهد و امنیت را از این رهگذر و در ارتباط حوزه داخلی و خارج و با توجه به تحلیل سطوح مختلفی از متغیرهای تأثیرگذار بررسی می‌کند. او در سال ۱۹۸۵م. مکتب کپنهاک را بنیان نهاد. از منظر بری بوزان باید به فراخ شدن دامنه مطالعات امنیتی اجازه داد (Walt, 1991, p. 231).

در این رویکرد بر امنیت جامعه تأکید می‌شود. توجه به شاخص‌های هویتی امنیت، تعیین مرجع امنیت و دادن نقش به مردم و افکار عمومی در آن، تأکید بر سطح منطقه‌ای تعاملات کشورها و غیره از مهم ترین موارد و مسائلی است که ایشان بدان می‌پردازد. بری بوزان مفهوم تهدید جامعه‌ای را نیز مطرح کرده است (بوزان، ۱۳۷۸، ص. ۱۴۷). وی امنیت جامعه‌ای را یکی از شاخص‌های مهم امنیت می‌داند. در این نوع امنیت، محوریت

هویت است و دیگر عوامل، نظامی، سیاسی، اقتصادی و زیست محیطی، تابعی از این هویت و تأثیرگذار بر آن معرفی می‌شوند. وی امنیت جامعه‌ای را مستقل از امنیت دولت نمی‌داند. جامعه در این تعریف (تشکیل شده از قشرها و گروه‌های مختلف)، هم‌زمان هم فرصت است و هم ممکن است برای دولت تهدید تلقی شوند. او امنیت جامعه‌ای را ناظر بر تحقق امنیت در تمامی لایه‌های اجتماع می‌خواند؛ نه اینکه تنها امنیت را به گروه‌های موجود و فعال در جامعه محدود سازد (بوزان، ۱۳۷۸، ص. ۱۴۸). در این الگو مفاهیم و خطرهای جدیدی برای امنیت ملی یک کشور معرفی می‌شود. مواردی همچون مهاجرت، رقابت‌های افقی همسایگان، رقابت‌های عمودی در قالب خودمختاری و مسائل جمعیتی.

بر مبنای این الگو زمانی که از تأثیرگذاری امنیتی حکمرانی طالبان بر امنیت نظام جمهوری اسلامی ایران بحث می‌شود، مراد از آن تأثیرشناسی سطوح مختلف متغیرهای بالقوه و بالفعل تأثیرگذار بر امنیت جامعه‌ای ایران است که هم اقشار و گروه‌های اجتماعی و جمعیتی کشور و هم حکومت و حکمرانی را هم‌زمان تحت تأثیر قرار می‌دهد. در نگاه بوزان جامعه به‌مثابه مرجع امنیت است و امنیت جامعه‌ای هم‌تراز امنیت ملی خواهد بود (بوزان و همکاران، ۱۳۸۶، ص. ۱۸۳). در این سطح، تجزیه و تحلیل‌ها باید به تأثیرات امنیتی بر جامعه معطوف باشد تا عوامل آن را تبیین کند؛ بر این اساس چارچوب نظری این پژوهش در نمودار زیر قابل مشاهده است:

نمودار (۱): عوامل و متغیرهای امنیت در مکتب کپنهاک

۲. روش تحقیق

این مقاله از نظر تجزیه و تحلیل در زمره تحقیق توصیفی - تحلیلی قرار دارد. شیوه جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از داده‌های کتابخانه‌ای و وب‌محور بوده و از شواهد تاریخی و داده‌های جامعه‌شناسی برای بررسی موضوع بهره برده است. از ابزارهای سنجش کیفی مانند فیش، جدول، کارت و مانند آن در جمع‌آوری داده‌ها بهره برده و داده‌ها بر مبنای چارچوب نظری تحقیق (مکتب کپنهاگ) تحلیل گردیده است.

۳. ادبیات و مطالعات موجود پژوهش

نظر به متاخر و جدید بودن موضوع روی کارآمدن طالبان در افغانستان، مقاله‌ای با این عنوان و در قالب تأثیرشناسی کیفی و کمی مشاهده نشده است؛ ولی در ادامه به برخی از دیگر منابع که مستقیم یا غیرمستقیم به این موضوع پرداخته‌اند، اشاره خواهد شد.

عسکری کرمانی و صفار (۱۴۰۱) در مقاله‌ای با عنوان «پیامدهای ظهور دوباره طالبان برای دیپلماسی اقتصادی ایران در افغانستان» نشان می‌دهد که به قدرت رسیدن طالبان در افغانستان افزون بر موضوعات سیاسی و امنیتی بر روابط اقتصادی دو کشور نیز تأثیراتی داشته است و ایران پس از به قدرت رسیدن طالبان باید الگوی دیپلماسی اقتصادی را در قبال این کشور پیگیری کند.

عباس‌زاده، طالبی (۱۴۰۱) در مقاله‌ای با عنوان «طالبان و بازبانی حاکمیت: جنبش قوی، دولت - ملت ضعیف» نشان می‌دهند که چگونه طالبان با اتکا به عنصر عصیبت، توانسته است در افغانستان قدرت بگیرد. از منظر این پژوهشگران، عوامل تأثیرگذار بر روی کارآمدن طالبان در قالب عصیبت در نظریه سنتی دگرگونی انقلابی، نظریه بسیج منابع در جامعه گسسته، مفهوم دولت ورشکسته و نقش محیط بین‌الملل در تحولات انقلابی بوده است.

موسوی شهیدی و زارعی (۱۴۰۱) در مقاله‌ای با عنوان «تبیین بسترهای جغرافیایی تنش در روابط ایران و افغانستان» نشان می‌دهند که مهم‌ترین زمینه‌های تعارض در روابط ایران و افغانستان در چهار بُعد روندهای جمعیتی و مهاجرت‌های غیرقانونی از افغانستان

به ایران، تعارض‌های قومی، مسائل سرزمینی و اختلافات ناشی از آن و وابستگی آب سیستان و بلوچستان به آب افغانستان است و این بسترهای جغرافیایی در آینده زمینه‌های تعارض را افزایش خواهد داد.

پریزاد، شهرستانی (۱۴۰۰) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی مؤلفه‌های تأثیرگذار بر تغییر رویکرد سیاسی - دفاعی ایران در قبال گروه طالبان» نشان می‌دهند که مؤلفه‌هایی همچون منافع و امنیت ملی (در حوزه داخلی)، واقعیت‌های نظام بین الملل (در حوزه بین الملل) و تغییر روش طالبان (در حوزه خارجی) در رویکرد ایران نسبت به گروه طالبان مؤثر بوده است.

محمودی (۱۳۹۹) در مقاله «چشم‌انداز و سناریوهای جایگاه طالبان در عرصه حکمرانی آینده افغانستان» نیز نشان می‌دهد که چشم‌انداز طالبان در عرصه حکمرانی آینده افغانستان نامشخص است و سناریوهای مختلفی را برای این حکمرانی می‌توان پیش بینی کرد. در این مقاله با تأکید بر نظریه عصبيت ابن خلدون، نشان داده می‌شود که قدرت طالبان در افغانستان و مشروعیت آن در حال افزایش بوده است.

همان گونه که اشاره گردید درباره موضوع تأثیرشناسی بالقوه و بالفعل روی کارآمدن طالبان بر جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر الگوی مکتب کپنهاک، تاکنون متنی پژوهشی نگاشته نشده و این موضوع به صورت چند سطحی و چندلایه بررسی نشده است و این نوشتار کاری نو است.

۴. پیشینه موضوع

در طول تاریخ معاصر گردش سیاسی در افغانستان، تابعی از تحولات قومی این سرزمین بوده است و بر زندگانی سیاسی جامعه افغان، یعنی پشتون، تاجیک، هزاره و اقلیت‌های قومی مانند ایماق، قزلباش، ترکمن، قرقیز، بلوچ و نورستانی تأثیرگذار بوده است. در روند تاریخی قدرت سیاسی در افغانستان در تاروپود قومیت و قبایل محصور بوده است. قدرت‌گیری طالبان نیز در این بستر تاریخی بوده است؛ از این رو خاستگاه اصلی این گروه قومیت گرا، پشتون بوده و دیگر متغیرها همچون اسلام‌گرایی مقوم این

قومیت‌گرایی بوده است. طالبان گروهی از طلاب علوم دینی مخالف دولت افغانی متصل به شوروی در افغانستان بوده‌اند که در فاصله سال‌های ۱۳۷۲ تا ۱۳۸۰ شمسی (۱۹۹۶-۲۰۰۱ میلادی) با استفاده از شعار «حفظ امنیت» بر سر کار آمده و دیگر مجاهدان را نیز در راستای قدرت‌یابی کنار زده یا جذب کردند.

از حیث اجتماعی، گروه‌های پشتیبان و حامی گروه طالبان در ابتدای تأسیس عبارت‌اند از:

برخی طوایف پشتون و طرفداران تجدید قدرت حکومت پشتونی (همچون ظاهر شاه)؛ طوایف پشتون مسلح؛ طلاب مدرسه‌های دینی؛ نیروها و گروه‌های ملی‌گرا و قوم‌گرای افغان؛ برخی از افراد جداشده از گروه‌های جهادی؛ زارغان و قاچاقچیان مواد مخدر؛ اعراب افغان؛ نیروهای جداشده حزب اسلامی حکمت‌یار.

این سرمایه اجتماعی در روندی تاریخی زمینه‌شکل‌گیری طالبان را پدید آورد. همان‌طور که گذشت این گروه در بستر اجتماعی خاصی پدید آمده و باورها و ارزش‌های خاص مناطق زمینه‌تقویت این گروه را افزایش داده است (Khalilzad, 2016, p. 84).

طالبان در این دوره با سرعت قابل توجهی بسیاری از مناطق روستایی را تصرف می‌کند (Luce & et al., 2021). در بسیاری از مناطق افغانستان به دلیل گسترش عقاید و هویت طالبانی، تثبیت ساختار حکمرانی سرعت بسیار بالایی داشته و حتی بدون مقاومت خاصی از سوی مردم بوده است (NBC, 2021). افزایش بی‌ثباتی و ستیز داخلی بین گروه‌های جهادی هم‌زمان با فقر گسترده در کنار نفوذ سنت‌های مذهبی، سرعت یارگیری طالبان را افزایش داده بود. این روند تا سال ۲۰۰۱ م. تداوم می‌یابد. پس از حکمرانی طالبان در سال‌های ۱۹۹۴ تا ۲۰۰۱ م. هم‌زمان با حمله ایالات متحده آمریکا، حکومت در این کشور تغییر می‌کند. طالبان در سال‌های پس از ۲۰۰۱ م. به مرور بر توانمندی خود در جنگ با آمریکا افزود و به مرور پس از سال ۲۰۰۵ م.، نیروهای نظامی آمریکا و نیروهای بین‌الملل را هدف خود قرار داد. این گروه در سال‌های ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۱ م. هم‌زمان با عهده‌داری امنیت توسط نیروهای افغان، با استفاده از اختلاف‌های عمیق و پایدار میان نخبگان سیاسی، هم‌زمان با رشد فساد دولتی،

از کاهش اقتدار دولت استفاده کرد و بر توانمندی‌هایش افزود.

از سال ۲۰۰۵م. نیروهای طالبان به نحو پراکنده در جنوب و شرق افغانستان به تجدید قوا اقدام کردند و برخی تبادل‌های نظامی را نیز با گروه‌های پاکستانی انجام دادند (Waldman, 2010). در این سال‌ها به‌مرور درگیری روزانه آنان با نیروهای دولتی و ائتلاف افزایش می‌یابد و تا سال ۲۰۰۹م. طالبان حضور خود را افزون بر جنوب و شرق به شمال کشور نیز بسط می‌دهد (Gall, 2009)؛ ولی پس از سال ۲۰۱۱م. هم‌زمان با دستیابی به قدرت توسط نیروهای افغان، به‌مرور توانمندی‌های آنان در مقابل طالبان کاهش می‌یابد. هم‌زمان با این رویداد طالبان به‌مرور شبکه اطلاعاتی بزرگ و مؤثری را ایجاد می‌کند و انگیزه جنگجویان را افزایش می‌دهد و هم‌زمان تاکتیک‌ها و راهبردهای متفاوتی را برای رشد و گسترش نفوذ و مقابله با نیروهای دولتی در دستور کار قرار می‌دهد (Brandt, 2011).

از سال ۲۰۱۰م. مجموعه مذاکرات دولتی با طالبان در قطر آغاز می‌شود. از سال ۲۰۱۵م. مسئولیت کامل امنیت در سراسر کشور بر عهده نیروهای دولتی قرار می‌گیرد. در همین سال ملاًختر منصور به‌جای ملاًعمر رهبر جدید طالبان می‌شود و اولین تصرف مستقیم آنان در استان قندوز رخ می‌دهد.

از سال ۲۰۱۷م. مذاکرات طالبان و ایالات متحده آمریکا به مرحله مستقیم می‌رسد. این گفتگوها در فوریه ۲۰۲۰م. به اوج خود رسید و دو طرف به اقدامات دو جانبه در قبال یکدیگر متعهد شدند. در این توافق نامه دو جانبه، طالبان موافقت کرد که با خروج کامل آمریکا، از فعالیت دیگر گروه‌های تروریستی مانند القاعده در خاک افغانستان جلوگیری کند. این توافق در حالی بود که در ماه‌های پس از توافق، برخی سران آمریکایی اعلام کردند که طالبان به تعهدات خود در قبال القاعده عمل نمی‌کند (Reuters, 2020).

در ۲۰۲۱م. برتری طالبان بر نیروهای دفاعی و امنیتی افغانستان از حیث انسجام و استخدام نیرو رخ داد که منابع مالی و معنوی مناسبی را برای آنان پدید آورد. طالبان توانست به‌ویژه پس از سال ۲۰۱۸م. تسلط خود را بر بسیاری از مناطق و گستره افغانستان (بیش از ۴۰ درصد) تثبیت کند (U.S. Intelligence Community, 2021).

طالبان در سال ۲۰۲۱م. با ادعای جمع آوری سلاح از دست افراد و گروه‌های غیرمسئول، مقابله با ناامنی و ناکارآمدی دولت در حفظ امنیت، قدرت را به دست گرفت. عوامل داخلی همچون قوم‌گرایی، اختلافات درونی، عملکرد نامطلوب دولت و حکومت وابسته به غرب، حضور استعمار و آمریکا در افغانستان توانایی طالبان را برای قدرت‌یابی افزایش داد. در یک نگاه اجمالی، قدرت‌یابی حکومت طالبان در روند سیاسی و نظامی در مراحل زیر بوده است:

- عملیات اولیه و کناره‌گیری طالبان از قدرت (۲۰۰۱-۲۰۰۲م.)؛
 - ظهور مجدد طالبان (۲۰۰۳-۲۰۰۵م.)؛
 - تشدید جنگ و حضور بیشتر ناتو (۲۰۰۶-۲۰۰۹م.)؛
 - بهبود حملات ائتلاف و توافق‌های راهبردی (۲۰۱۰-۲۰۱۳م.)؛
 - عقب‌نشینی ائتلاف و افزایش شورش (۲۰۱۴-۲۰۱۷م.)؛
 - پیشنهاد و مذاکرات صلح (۲۰۱۸-۲۰۲۰م.)؛
 - مذاکرات و توافق آمریکا و طالبان (۲۰۲۰م.)؛
 - خروج آمریکا و برتری طالبان بر کشور (۲۰۲۰-۲۰۲۱م.).
- در ادامه مهم‌ترین متغیرها و عوامل منشعب از حکومت مجدد طالبان بر مبنای الگوی مکتب کپنهاک شناسایی و طبقه‌بندی شده است.

۵. تحلیل یافته‌ها؛ متغیرها و عوامل منشعب از حکمرانی طالبان بر امنیت جامعه‌ای ایران

به طور کلی گروه سیاسی طالبان که در حاشیه برون‌مرزی شرق و جنوب شرقی کشور قرار دارد، از حیث تأثیرات امنیتی و سیاسی بر کشور جمهوری اسلامی ایران اهمیت دارد. این گروه هم در سطح عملکردی و هم در سطح هویتی، اقدام‌های گوناگون و چندسطحی را در مناطق پیرامونی کشور داشته است که هر کدام از این اقدامات و عناصر هویتی می‌توانند در مواردی به صورت مستقیم یا غیرمستقیم بر امنیت و فضای سیاسی کشور در مناطق مرزی تأثیرگذار باشند. از حیث ژئوپلیتیک مرز افغانستان از دهانه ذوالفقار در شمالی‌ترین نقطه تا ملک سیاه‌کوه، جنوبی‌ترین نقطه ۹۴۵ کیلومتر طول دارد (سالنامه آماری کشور، ۱۳۸۶).

بر مبنای گستردگی این مرز، شناخت عوامل اصلی تأثیرگذار و فعال طالبان بر مناطق پیرامونی کشور اهمیت دارد. در ادامه مهم‌ترین عوامل و متغیرهایی که می‌تواند در سطوح عملکردی و هویتی از سوی گروه طالبان بر امنیت فرهنگی، سیاسی و انتظامی کشور با تمرکز بر مرزهای پیرامونی تأثیر داشته باشد، واکاوی می‌گردد.

۵-۱. شاخص‌های حکمرانی طالبانی (عامل سیاسی)

در سطح حکمرانی، قدرت‌یابی یک جریان قومی و مذهبی می‌تواند الگویی برای معرفی شاخص‌های حکمرانی جدید در منطقه باشد. امروزه و به‌مرور شاخص‌های حکمرانی طالبانی به عنوان یک الگوی جدید از اسلام سیاسی معرفی می‌شود که تبیین نقاط قوت و ضعف آن در مواجهه و در تعامل با آن اهمیت دارد. ساختار سازمانی و مالی طالبان از سال ۲۰۱۶م. را «هیئت‌الله آخوندزاده» به عنوان امیر امارت اسلامی تأسیس کرد. سه معاون وی، یعنی سراج‌الدین حقانی (پسر جلال‌الدین حقانی - بنیان‌گذار شبکه حقانی)؛ محمد یعقوب (فرزند ملاًعمر) و «عبدالغنی برادر»، حلقه مرکزی طالبان را تشکیل دادند (Bijlert, 2021). هر سه این افراد، در دولت طالبان در سال ۲۰۲۱م. نیز مسئولیت قابل توجهی داشتند. در سپتامبر ۲۰۲۱م. ذبیح‌الله مجاهد، اولین حضور رسمی خود را در عرصه عمومی داشت و وزیرای سرپرست و کابینه موقت امارت اسلامی را معرفی کرد (Khan, 2021).

پس از سال ۲۰۲۱م. نیروها و هواداران طالبان به منصب‌های سیاسی و اجتماعی وارد شدند و زمینه‌های شکل‌گیری دولت طالبان پدید آمد. در ساختار سیاسی و حکمرانی طالبان، شورای رهبری، یک نهاد مشورتی برای رهبر و هیئت مشورتی امارت اسلامی است که اعضای آن را رهبر منصوب می‌کند. در واقع شورای رهبری به‌جای کابینه، قدرت سیاسی را بر افغانستان اعمال می‌کند. به‌طور کلی مهم‌ترین ارکان ساختار سیاسی و مدیریتی افغانستان طالبان عبارت‌اند از:

- مدیریت یا دولت؛

- نخست‌وزیری؛

- کابینه؛
- قوه قضائیه؛
- دیوان عالی؛
- دادگاه تجدیدنظر؛
- دادگاه مدنی؛
- دادگاه‌های شهری.

در مجموع و در تحلیل سیاسی قدرت‌یابی و حکمرانی طالبان باید اشاره کرد که قدرت‌گیری سریع این گروه به دلیل حمایت گسترده مردمی از آنها نبود، بلکه به دلیل ضعف پیشینه اجتماعی موجود در دولت اشرف غنی و وابستگی آن به آمریکا بوده است. امروزه دو گروه در داخل افغانستان با حکمرانی این گروه تعارض دارند و برخی درگیری‌های داخلی را در افغانستان شاهد هستیم. گروه اول از طبقه‌های اجتماعی جدید شهری‌اند و الگوی غیرمسلحانه را در تظاهرات پیگیری می‌کنند. گروه دوم معترضان مسلح‌اند و تاکنون نتوانسته‌اند اقبال چندانی را در محیط افغانستان به دست آورند (Kugelman, 2021).

برخی از مهم‌ترین موضوعاتی که طالبان در سطح حکمرانی ترویج و حمایت می‌کنند عبارت‌اند از:

۱-۱-۵. تأکید بر قدرت‌طلبی قومی

گروه طالبان در سطح سیاسی در پی قدرت‌طلبی بر مبنای عقاید پشتونی است. انگیزه طالبان کسب قدرت است و آنان افغانستان را پشتونستان می‌خوانند. این موضوع در ساحت سیاسی نیز از جانب آنان با شدت و ضعف در حال پیگیری است (Ariana News, 2021).

۲-۱-۵. تأکید بر مردسالاری و نگاه منفی به زنان

در ساحت اجتماعی و سیاسی، نگاه طالبان به زنان بر مبنای الگوی پدرسالارانه و

سنت‌های خاص پشتونی است. در نگاه پشتون، والی زن در مقایسه با مرد اولویت دوم است؛ هرچند از زمان قدرت یابی، طالبان تعهد خود را برای حمایت از حقوق زنان در چارچوب شریعت تکرار کرده است (Al Jazeera, 2021).

۳-۱-۵. پیغور

پیغور به معنای اجماع یا شیوخ عام است (عصمت‌اللهی، ۱۳۷۸، ص. ۴۵). عرف در تصمیم‌گیری شرعی طالبان از این طریق است. قوم‌گرایی و تأکید بر جایگاه شیوخ و معرفی آنان به عنوان الگو و راهبران شاخصی است که از این مفهوم منشعب می‌شود.

۴-۱-۵. لویه جرگه

مجمع بزرگی از سران قبایل پشتون است که تصمیم‌های مهمی در آن اتخاذ می‌شود و امر پذیرفته‌شده نیز واجب‌الاجراست و کسی حق سرپیچی ندارد.

۵-۱-۵. نظام اندیوالی

اندیوال در زبان پشتو به مفهومی بالاتر از رفیق اشاره دارد. افرادی‌اند که همکاری می‌کنند. آنها وزیر، والی یا رهبر نظامی هستند؛ از این‌رو نگاه بر مبنای ساختارسازی‌های خانوادگی و قومی - مذهبی در سطح فرهنگی و سیاسی الگوی خاص طالبانی است که در سطح سیاسی نیز تأثیر دارد.

۶-۱-۵. حکومت‌سازی - امارت اسلامی حنفی

حکومت افغانستان که به‌طور رسمی «امارت اسلامی افغانستان» نیز خوانده می‌شود، تحت رهبری طالبان و بر مبنای حکومت دینی معرفی شده که امارت آن در دست رهبری عالی است. تصمیم‌های سیاسی در پشت درهای بسته و بر مبنای ظرفیت مشاوران روحانی رهبر صورت می‌گیرد و دستگاه‌های دولتی و قضایی مکلف به اجرای آن هستند. حکومت طالبان سیاست‌های اجتماعی و فرهنگی خود را بر مبنای خوانش از شریعت تدوین کرده است. این نوع حکومت تعریف جدیدی از حکمرانی را معرفی

کرده است. بیانیه حکمرانی سیاسی طالبان را می‌توان در کتابی با عنوان امارت اسلامی و نظام آن (الامارة الاسلامیه و منظومتها) مشاهده کرد (اسحاق زهی، ۲۰۲۰).

در این کتاب، حکومت‌ها به دو بخش منحرف و هدایت شده تقسیم شده‌اند؛ در این الگو نهاد‌های دولتی نباید بر مبنای ملاحظات مادی و سیاسی حکومت کنند و دولت اسلامی باید بر مبنای هدایت امارت گردد و قانون الهی برای هدایت بشر ضروری است. دولت هدایت شده، دارای ارشاد، قوه قضاییه مستقل، ارتش اسلامی و شریعت خواهد بود و این حکومت بدون اجرای قرآن و سنت پیروز نخواهد شد. منبع شریعت برای حکمرانی در این امارت، قرآن، حدیث، قیاس، اجماع و خیر معرفی می‌شود. برخی از این عوامل حکمرانی سیاسی که می‌تواند بر دیگر مناطق پیرامونی مرزهای کشور تأثیر داشته باشد، عبارت‌اند از:

- تأکید بر خروج اشغالگر و تأکید بر ایجاد امارت اسلامی و حکومت اسلامی؛
- جنگ برای تأسیس حکومت اسلامی؛
- اقدام سیاسی برای تحقق امت و حکومت اسلامی؛
- اسلامی‌سازی نیروهای مسلح؛
- تأکید بر بازگردانی دین و شریعت توسط نیروی نظام؛
- تأکید بر تقویت الگوی جهاد و گسترش آن با استفاده از ظرفیت‌های قومی و مذهبی (اسحاق زهی، ۲۰۲۰م).

همان‌طور که بیان شد، شیوه حکمرانی و نوع خوانش طالبان از اسلام سیاسی در سطح هویتی و عملکردی دارای اهمیت است و باید از طریق شناخت دقیق این موارد، فرصت‌ها و چالش‌های منشعب از آن را در مرزهای کشور بررسی کرد. در مناطق شرق و جنوب شرق کشور جمعیت قابل توجهی از مردم و احناف بلوچ و ترکمن زندگانی دارند. تعداد جامعه اتباع نیز در این مناطق مهم است.

۲-۵. ترویج عقاید قومی و قبیله‌ای (عامل هویتی)

در طول تاریخ معاصر بسیاری از اقدامات مختلف طالبان به ترویج باورهای قومی و

قبیله‌ای آنان مستند بوده است. شواهد نشان می‌دهد که آنها نسبت به دیگر اقوام مانند هزاره، تاجیک، ازبک، ترکمن و مردم بامیان، رویکرد های انحصارگرایانه قومی داشته‌اند. اقدام طالبان درباره اقلیت‌های قومی از آن رو برای جمهوری اسلامی ایران اهمیت دارد که بیشتر هزاره‌های افغانی شیعه هستند. بزرگ‌ترین اقلیت قومی و مذهبی افغانستان را هزاره‌ها تشکیل می‌دهند که در حدود ۱۰ تا ۱۵ درصد جمعیت افغانستان هستند. آنها در سرزمین تاریخی خود در مرکز افغانستان، یعنی هزاره‌جات و چندین بخش از عرب کابل سکونت دارند. نیروهای طالبان در طول حکومت ۱۹۹۶م. تا ۲۰۰۱م. رابطه مناسبی با غیرنظامیان هزاره نداشت و این مسئله تاریخی موجب شد که هنوز بسیاری از هزاره‌ها درباره بازگشت طالبان به قدرت در سال ۲۰۲۱م. هراس و ترس داشته باشند (Khaama Press, 2020). به‌طور کلی از سال ۲۰۲۱م. به‌ویژه در مناطق شهر، موضع رسمی طالبان بر این اساس بوده است که از شیعیانی که سابقه مواجهه با خشونت را داشته‌اند، محافظت صورت خواهد گرفت (Amnesty International, 2021).

از سوی دیگر اگرچه در افغانستان اقلیت‌های مذهبی مانند هندو و سیک اندک‌اند، مواجهه طالبان با این طیف نیز قابل توجه است. آنچه برای منافع ملی کشور اهمیت دارد، برخورد طالبان با اقلیت‌ها، به‌ویژه هزاره‌هاست؛ از این رو باید هرگونه امکان آزار و اذیت آنان در دولت طالبان به حداقل ممکن برسد و از طریق ظرفیت‌های دیپلماتیک و سیاسی جمهوری اسلامی ایران، از این موضوع جلوگیری شود.

۳-۵. امکان‌یابی تروریسم و گروهک‌های منتسب به آن (عامل سیاسی-امنیتی)

در طول تاریخ معاصر و هم‌زمان با ورود منتسبان جریان عرب‌افغان به حوزه افغانستان و پاکستان، امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران از فعالیت گروهک‌های تکفیری و تروریستی آسیب دیده و برخی گروهک‌های تروریستی فعال در مرزهای شرقی جمهوری اسلامی ایران، تحت تأثیر سبک خاص گروه‌های فعال جهادی در مناطق برون‌مرزی، اقدامات ضد امنیت ملی انجام می‌دادند؛ از این رو فعالیت گروهک‌های تکفیری در خارج از مرزهای جمهوری اسلامی ایران و همچنین استقرار اردوگاه‌های

نظامی طالبانی، شرایطی را فراهم می‌آورد که ناامنی در این مناطق افزایش یابد. در آینده نیز پایگاه‌های آموزش نظامی طالبان و دیگر تشکیلات انتظامی فعال در افغانستان، باید از حیث آموزش به نیروهای ایرانی حساسیت ویژه داشته باشند تا امکان سوءاستفاده و فعالیت‌های تروریستی در مرزهای کشور به حداقل ممکن برسد.

بر این اساس، سه موضوع در امکان تقویت تروریسم همزمان با قدرت‌یابی طالبان وجود دارد:

۱. ممکن است گروهک‌های تروریستی در کشور از بسترهای ناامنی و بی‌نظمی در مناطق پشتون‌نشین برای یارگیری بهره‌گیری کنند.
 ۲. ممکن است بار دیگر جریان القاعده در مناطق مرزی کشور افغانستان تقویت شود. امکان آموزش‌های نظامی در اماکن متناسب به آن و آموزش برخی از افراد معاند با ایران فراهم آید.
 ۳. چه بسا گروهک‌های تروریستی فعال در بلوچستان ایران مانند جیش العدل، سپاه صحابه ایران، از بازارهای اسلحه، مواد مخدر و قاچاق فراهم‌شده در افغانستان بهره‌گیری کنند.
- در ادامه هر کدام از این گروه‌های تروریستی و افق آینده آنان بررسی می‌گردد:

۱-۳-۵. آینده ارتباطات القاعده و طالبان

به صورت تاریخی از زمان تأسیس طالبان، ارتباطات طالبان با القاعده، موضوعی مهم بوده است؛ برای مثال پناه‌دادن طالبان به اسامه بن لادن، رهبر القاعده، از همان سال‌های ابتدایی قابل توجه بوده است. وی از سال ۱۹۹۶م. از سودان به افغانستان نقل مکان می‌کند و برای تسلط بر افغانستان کمک‌های گسترده‌ای را به طالبان فراهم می‌آورد و پادگان‌های نظامی آموزشی نیز از طریق طالبان برای آنان تأمین می‌گردد. دلیل اصلی حمله آمریکا به افغانستان در سال ۲۰۰۱م. نیز به دلیل تقابل متحدان آمریکا با گروهک القاعده و حمایت طالبان از این گروه بوده است.

امروزه برخی از گزارش‌ها نشان می‌دهد که رهبران ارشد و هسته القاعده، در منطقه

مرزی افغانستان و پاکستان حضور یافته‌اند و تسلط طالبان می‌تواند توانایی القاعده را نیز افزایش دهد. برخی از گزارش‌ها نشان می‌دهد که سرعت رشد القاعده در این مناطق امکان افزایش خواهد داشت و به مرور طی یک تا دو سال، توانایی سازمانی القاعده تا حدودی بهبود می‌یابد (Senate Armed Services Committee, 2021).

طالبان هنوز هم از القاعده حمایت می‌کند و معتقد است مدرکی حاکی از حضور القاعده در حملات یازده سپتامبر وجود ندارد. به نظر می‌رسد که از منظر طالبان، القاعده هنوز یک متحد جهانی قدرتمند برای جهاد است. القاعده نیز از ظرفیت‌های مالی و فضای سیاسی در افغانستان بهره می‌برد (Reuters, 2021).

در موضوع القاعده، آسیب امنیتی محتمل برای ایران مستقیم نخواهد بود؛ اما تقویت هر گروه و شبکه تروریستی، به‌طورحتم بر دیگر کشورهای پیرامونی تأثیر خواهد گذاشت. افزون بر اینکه در کشورهایمانند سوریه و یمن، عناصر القاعده در تقابل با نیروهای جبهه مقاومت قرار دارند.

۲-۳-۵. آینده تقابل‌های داعش خراسان - افغانستان با طالبان

این گروه از زمان تأسیس در سال ۲۰۱۵م. تاکنون مخالف قدرت‌گیری طالبان بودند و درگیری‌های متعددی میان آنان و طالبان گزارش شده است. دیدگاه داعش خراسان بر مبنای خلافت جهانی است که با ملی‌گرایی پشتونی طالبان متفاوت است (Bunzel, 2021). تسلط طالبان به عنوان یک شکست برای داعش خراسان محسوب می‌گردد. این گروه در حال حاضر حملات متعددی را علیه نیروهای طالبان و شیعیان انجام می‌دهد و می‌کوشد توانمندی طالبان در حفظ امنیت افغانستان را کاهش دهد (Yousafzai & Reals, 2021). بی‌ثبات‌سازی افغانستان، تقویت روحیه‌های تکفیری و شیعه‌کشی، آسیب به جمهوری اسلامی ایران، تلاش برای ازمیان‌بردن امکان تعامل طالبان با حکومت ایران اسلامی، برخی از اهداف داعش در این افغانستان است؛ از این‌رو روی برنامه‌ریزی‌های جامع و امنیتی چند سطحی، برای مقابله با این تهدید در افغانستان باید در دستور کار باشد. شواهد نیز نشان می‌دهد که در برخی از عملیات‌های تروریستی اخیر منتسب به داعش در جمهوری

اسلامی ایران، نفوذ و فعالیت برخی از تروریست‌های اهل آسیای میانی (تاجیکستان، افغانستان) و جذب و فعالیت آنان قابل مشاهده بوده است. به نظر می‌رسد رشد داعش در افغانستان به همان میزان رشد داعش در عراق و سوریه، پیامدهای تروریستی و تکفیری بر جغرافیای زیستی ایران خواهد داشت و منتسبان به آن می‌توانند به سطوح امنیتی کشور آسیب بزنند (حادثه‌های شیراز، کرمان و ...).

۳-۳-۵. آینده تعامل تحریک طالبان پاکستان با طالبان افغانستان

تحریک طالبان پاکستان از تجمع برخی گروه‌های افراطی مستقر در پاکستان پدید آمده است و از سال ۲۰۰۷م. درگیری‌هایی را نیز با دولت پاکستان داشته است. پس از مرگ حکیم‌الله محسود این گروه از سال ۲۰۱۳م. انشعاب یافته است. در سال ۲۰۱۴م. برخی از اعضای آن با داعش نیز ارتباط گرفتند و به شرق افغانستان کوچ کردند. امروزه حتی برخی از گروه‌های منشعب از تحریک طالبان با القاعده نیز ارتباط گرفته‌اند. در سال ۲۰۲۰م. تعداد اعضای نظامی این گروهک تا شش هزار نفر نیز اعلام شده است. (Abdul Basit, 2021) به طور کلی تحریک طالبان از تسلط طالبان بر افغانستان سود خواهد برد و به دلیل برخی از شباهت‌های عقیدتی میان دو گروه و جنگ مشترکی که در افغانستان داشته‌اند، زمینه‌های این ارتباط و تعامل افزایش خواهد یافت. این گروه اهداف ضد دولت پاکستان دارد؛ ولی اهداف طالبان بر افغانستان متمرکز است (Trofimov, 2021). به طور کلی بر مبنای رویکردهای امنیتی و سیاسی و در قالب تعامل با حکومت طالبان، این گونه تأثیرات منفی باید به حداقل ممکن برسد و از رشد و گسترش امکان آن در مناطق مرزی کشور جلوگیری شود.

۴-۵. قوم‌گرایی سیاسی (طالبانی‌سازی - پشتون‌سازی) (عامل سیاسی)

طالبانی‌سازی و پشتون‌سازی الگوهایی است که در قوم‌گرایی سیاسی طالبان پیگیری می‌شود. ممکن است در دوره متأخر قدرت‌گیری طالبان نیز شاهد تقویت این ایده‌ها باشیم. این عقاید از حیث هویتی اهمیت دارد.

۱-۴-۵. طالبانی‌سازی و شاخص‌های آن در افغانستان طالبان

یکی از مفاهیمی که امروزه در ساحت سیاسی و نظامی طالبان ذکر می‌گردد، مفهوم طالبانی‌سازی است که به‌نوعی عمل اسلامی یا بنیادگرایانه اطلاق می‌گردد که به‌مرور به تقلید دیگر گروه‌ها و جنبش‌های مذهبی از اعمال سخت طالبان منجر خواهد شد. تفسیر سنتی طالبان در مناطق تحت کنترل و اجرای احکامی مانند ممنوعیت پخش تلویزیون، موسیقی غربی و رقص، مجازات سخت از جمله اعدام در ملاء عام و منع زنان از رفتن به مدرسه یا کار خارج از خانه (Human Rights Watch 2001)، مواردی است که با عنوان طالبانی‌سازی معرفی می‌شوند.

در کاربرد این مفهوم عموماً گروه‌هایی که الگو و شیوه طالبان را پیگیری می‌کنند، در قالب طالبانی‌سازی تقسیم می‌شوند و موارد زیر از جانب آنان پیگیری می‌شود:

- تأکید بر مقررات سخت‌گیرانه و جداسازی زنان از جمله ممنوعیت حضور آنان در مشاغل یا تحصیل (اکثر آنان)؛

- محدودیت و ممنوعیت فرهنگ غربی که عموماً در دیگر جریان‌های اسلامی تحمل می‌شود؛ مانند موسیقی، ورزش، سرگرمی‌های عمومی مرتبط با هنر و اینترنت؛

- ممنوعیت فعالیت‌های مدل، مو، لباس و... با عنوان غربی‌بودن؛

- تلاش برای تغییر مذهب دیگر مسلمانان از طریق تهدید، آزار و اذیت؛

- تأکید بر پلیس مذهبی، اعدام، رجم یا سربریدن برای فساد و فحشا؛

- ممنوعیت نمایش محبت عمومی در انظار عمومی؛

- تخریب آثار غیراسلامی مانند آثار باستانی و... به عنوان مصادیق بت و شرک؛

- نگرش تبعیض‌آمیز به غیرمسلمانان به‌ویژه هندوهای افغانی و ملزم کردن آنان به تمایز از عموم؛

- سرکوب خشونت‌آمیز مسلمانان میانه‌رو و لیبرال، با تأکید بر مفهوم بدعت.

به نظر می‌رسد طالبانی‌سازی هم‌زمان با پشتون‌سازی در سطح قومی طالبان پیگیری می‌شود و حتی در مناطق پیرامونی نیز ترویج خواهد شد؛ بر این اساس در صورتی که

این عقاید در مناطق مرزی جمهوری اسلامی ایران ترویج شود، به ترویج افراط‌گرایی و تعصب منجر خواهد بود. از رشد و ترویج این نوع عقاید در مرزهای داخلی کشور باید جلوگیری کرد.

۴-۵. پشتون‌سازی و شاخص‌های آن در افغانستان طالبان

یکی دیگر از الگوهای طالبان برای ترویج عقاید و رویکردهای سیاسی و اجتماعی‌اش، پشتون‌سازی است که در حوزه مدیریت قومی این کشور با عنوان «پاتان‌سازی» نیز شناخته می‌شود. این الگو فرایندی از تغییر فرهنگی و یا زبانی است که در آن شخص یا گروه انسانی که دارای عقاید غیرپشتونی است، جهت نفوذ به عرصه حکومت، به پذیرش آن ملزم خواهد بود. به طور کلی شاکله اصلی هویتی طالبان بر مبنای عقاید پشتونی است. عقیده و اعمال طالبان بر سنت‌های قبیله‌ای و محافظه کارانه پشتون مبتنی بوده است (National Commission on Terrorist Attacks, 2004, p. 64).

در یک نگاه کلی، پشتون‌سازی زیر عنوان فرسایش آداب، رسوم، سنت و زبان مردمی غیرپشتون به دلیل قدرت سیاسی و نفوذ منطقه‌ای پشتون‌ها بوده است (پاندوا، ۱۹۸۴). این موضوع چه‌بسا به متحدان ایران و غیرپشتون‌های هزاره آسیب وارد کند. از سوی دیگر گسترش فرهنگ پشتونی و طالبانیسم در مناطق مرزی کشور، موضوعی چندسطحی است که باید بدان توجه شود. این عقیده انحصارگراست و در صورتی که ترویج و رشد یابد، جایگاه دیگر اقوام و قبایل و طوایف را به حاشیه می‌برد. ترویج این اندیشه در مناطق مرزی کشور به رشد افراط‌گرایی و تعصب فکری و عقیدتی منجر خواهد بود.

۵-۵. درگیری و تقابل‌های ژئوپلیتیک (عامل جغرافیایی-زیست محیطی)

تنش‌های ژئوپلیتیک میان ایران و افغانستان در دوره طالبان وجود خواهد داشت و این موضوع بر روابط همسایگی در سطوح سیاسی و مرزی تأثیر می‌گذارد. این موضوع را باید از راه‌های دیپلماتیک و تعاملی با طالبان برطرف گردد و در یک فرایند سیاسی

بد و بستان حل شود. تنش‌ها در این سطح یکی از مهم‌ترین عوامل درگیری احتمالی نیروهای نظامی امارت طالبان با نیروهای مرزبانی خواهد بود و برای جلوگیری از آن باید تدبیری اندیشیده شود.

۱-۵-۵. بحث هیدروپلیتیک و رودخانه‌های مرزی

ایران به طور کلی در ۵۳ درصد از رودخانه‌های مرزی موقعیت بالادست و در ۴۷ درصد موقعیت پایین‌دست دارد. حقایق هیرمند یکی از مهم‌ترین موضوعات رودخانه‌های مرزی ایران است. رود هیرمند با برآورد سالانه ۵/۸ میلیارد مترمکعب از کوه‌های غرب کابل سرچشمه می‌گیرد و پس از طی ۱۰۵۰ کیلومتر وارد ایران می‌شود. در حال حاضر سهم ایران از آب هیرمند در حدود ۲۶ مترمکعب بر ثانیه یا حدود ۸۰۰ میلیون مترمکعب در سال است. پس از روی کارآمدن حامد کرزای و خشک سالی در ایران، آب هیرمند نیز کمتر به سوی ایران روانه شد. در این راستا ایران از مجامع بین‌المللی پیگیر موضوع مزبور بوده است. بسته شدن دریچه سد کجکی توسط دولت طالبان می‌تواند تداوم داشته باشد. ایران در این تعارض جغرافیایی مایل است که آب هیرمند به رودخانه مشترک جریان یابد. ایران حق جبران خسارت را برای خود محفوظ می‌داند. پیگیری برای حل این موضوع گامی مهم در جهت تقویت امنیت مرزی در مناطق جنوب شرق کشور به‌ویژه در منطقه سیستان است. این موضوع را می‌توان با تعامل سیاسی با امارت اسلامی افغانستان مرتفع کرد.

۲-۵-۵. تغییر احتمالی مسیر رودخانه‌های مرزی و تغییرهای مرزی

در مرز ایران و افغانستان به دلیل لایه‌های زمین‌شناسی و گونه‌ها و اجزای تشکیل‌دهنده بستر رودخانه، امکان انحراف رودخانه مرزی وجود دارد. در این جابجایی به‌مرور رود هیرمند به سمت شمال دلتای هیرمند جریان می‌یابد. تغییرات ماسه‌بادی‌ها، ماسه‌سایبی و جابجایی شن نیز به این موضوع شدت بخشیده است (مؤسسه ابرار معاصر، ۱۳۸۶، ص. ۴۶۴). از این روی شکل‌گیری برخی از تعارض‌ها میان کشاورزان محلی، نیروهای

مرزبانی و... در موضوع رود هیرمند یا دیگر رودهای مرزی منطقه ممکن و بالقوه است. این مسئله طی چندین ماه گذشته نیز بارها رخ داده است. به منظور جلوگیری از تشدید تنش‌ها در موضوع مزبور، بهتر است کمیته‌ای مشترک و دائمی جهت حل و فصل این موضوعات، بدون ورود به تنش نظامی برگزار گردد و آرای آن را نیز مرزبانان ایرانی و طالبان پذیرفته باشند.

۵-۶. تأثیرات فرهنگی، فقهی و مذهبی (عامل هویتی)

گفتیم که گروه سیاسی طالبان پیش از نظامی‌بودن، جریانی قومی و حتی مذهبی بوده است که عناصر هویتی، فرهنگی، فقهی و مذهبی خاصی دارد که شناخت مناسب این عقاید ضروری است. برخی از این عقاید در دوره جدید حکمرانی طالبان بروز و ظهوری نداشته است؛ اما در طول تاریخ معاصر این گروه برخی از اقدام‌ها را پیگیری کرده است. امروزه هویت و فرهنگ خاص طالبان در افغانستان نیز با پرسش‌هایی اساسی مواجه است. در دوره تسلط طالبان، برخی از افغان‌ها در دفاع از حقوق خود و همچنین ابراز مخالفت با حکومت طالبان برخی اعتراضاتی را داشته‌اند؛ مانند تظاهرات صدها زن در کابل که مورد توجه بین‌المللی نیز قرار گرفته است (TRT World, 2021)؛ اما اقبال به عقاید هویتی و فرهنگی طالبان نیز در مواردی قابل توجه بوده است؛ از همین رو شناخت آنان اهمیت دارد.

۵-۶-۱. تأکید بر خشونت با عقیده و اندیشه مخالف

برخی از گرایش‌های طالبانی، جنگ با مسلمان غیرسلفی را در حکومت اسلامی ممکن می‌دانند و الگویی نظامی دارند. زمینه نزدیکی مذهب به جهاد و پیگیری اقدامات خشونت‌طلبانه، مسئله مهمی است که باید به حداقل ممکن برسد. ترویج این عقیده در مناطق مرزی جمهوری اسلامی ایران به صورت بالقوه به تشدید افراط‌گرایی در این مناطق منجر خواهد شد. خشونت در عقیده و تقابل با اندیشه مخالف، نوعی انحصارگرایی در سطح عقیده و ارزش است (TRT World, 2021).

۲-۶-۵. سلفی‌گری انعطاف‌ناپذیر مبتنی بر خوانشی از اسلام

به طور کلی تفکر طالبان از منظری سلفی است و جایگاهی برای مخالف در حوزه ابراز عقیده نمی‌شناسد. اندیشه دین نزد طالبان در زمره تفسیر سنتی و انعطاف‌ناپذیر از شریعت اسلامی قرار دارد که بر جنبه‌های صوری و ظاهری شریعت و جهت‌گیری مذهبی متکی است. سخت‌گیری طالبان در تمامی مواضع دینی، اجتماعی و سیاسی جایگاه دینی دارد. اهتمام جدی به ظواهر شریعت در قالب‌های گوناگون مانند تطبیق احکام اولیه اسلام بدون در نظر گرفتن قوانین ثانویه، بی‌توجهی به ضرورت زمانی و... مسئله‌ای است که انطباق آنان در برخی از مواضع روزآمد را با مشکل مواجه می‌سازد؛ بر این اساس نگاه متعصبانه به دین و عقیده اهل سنت و آموزه‌های حنفی نباید در مناطق مرزی شرق و جنوب شرق کشور ترویج شود؛ زیرا به فضای تقریب مذاهب در جمهوری اسلامی ایران می‌تواند آسیب زند.

۳-۶-۵. اصالت در سنت و نفی امور نوین

طالبان در مواجهه با امور نوین، اصل را بر حرمت قرار می‌دهد و برای مشروعیت به هر امر نو، در پی نص خاص و اجازه مشروع است. عقل و تو سعه در این نگرش محدود و تابع شریعت و سنت می‌شوند. این نگاه نیز می‌تواند به تعصب در مواضع منجر گردد.

۴-۶-۵. تأکید بر حکومت شرعی انحصارگر و امارت اسلامی

طالبان برداشت خاص خود را از دین به عنوان نمونه و الگوی خالص معرفی می‌کند و امارت اسلامی را برای تحقق این برداشت خالص از دین ضروری می‌داند. به باور آنان ضوابط اسلامی باید به‌دقت اجرا شود. آنان در حکومت شرعی، اهداف دینی را بر اهداف سیاسی اولویت می‌بخشند. این رویکرد و عقیده به باورهای جمهوری اسلامی ایران نزدیکی دارد و با حکومت اسلامی موافقت دارد؛ ولی در صورتی که با تعصب و افراط‌گرایی خاص پشتونی طالبان همراه شود، حساسیت‌های خاصی را برای مردم و افکار عمومی ایجاد می‌کند.

امروزه خلافت اسلامی با قوم‌گرایی پشتونی نیز همراه و هم‌زمان گردیده است. به‌نوعی که کوشیدند همه اعضای کابینه موقت از مقامات پیشین طالبان یا اعضای وفادار قدیمی باشند. بیشتر آنان پشتون و از جنوب افغانستان بودند. در این دولت عموم طالبان پشتون بودند و اگرچه نام چند هزاره یا دیگر اقوام نیز به چشم می‌خورد؛ اما به نظر می‌رسد انسجام داخلی حکومت بر دیگر بخش‌های افغانستان ضرورت بیشتری داشته است و در کوتاه‌مدت اختلاف در صفوف طالبان به صلاح دانسته نشده است (TRT World, 2021).

این نوع از حکمرانی مورد نظر طالبان می‌تواند در دیگر مناطق مرزی همجوار افغانستان نیز به صورت مستقیم یا غیرمستقیم پیروانی را بیابد. در مناطقی از ترکمنستان، ازبکستان، ایران، پاکستان و حتی هندوستان نیز می‌تواند این نوع از حکمرانی پیروانی را داشته باشد. الگویی که در صورت موفقیت و مشروعیت‌یابی بین‌المللی، دامنه تأثیرگذاری آن بیشتر خواهد بود؛ بر این اساس توجه به سطوح مختلف حکمرانی سیاسی طالبان و تأثیرگذاری‌های بالقوه و بالفعل آن بر مناطق مرزی جمهوری اسلامی ایران موضوعی با اهمیت است.

۷-۵. تأثیرات مرتبط با اتباع (عامل اقتصادی - سیاسی)

شمار اتباع در افغانستان و استان‌های شرقی آن قابل توجه است. آمارهای رسمی و غیررسمی نیز افزایش شمار اتباع در این مناطق را نشان می‌دهد. از آنجایی که در حال حاضر گفتمان طالبان در بسیاری از مناطق افغانستان به عنوان گفتمان غالب شناخته می‌شود، باید برنامه‌ریزی‌های جامع و هدفمندی را برای هدایتگری جریان اتباع در کشور به تفکیک مناطق مرزی و مناطق مرکزی کشور انجام داد.

پیش از تسلط طالبان در سال ۲۰۲۱م. بحران انسانی در افغانستان وجود داشت که بیشتر به دلیل درگیری‌ها، خشک‌سالی و بیماری کرونا بوده است. این شرایط در حال بدتر شدن است و مصرف ناکافی غذا در این کشور به ۹۳ درصد رسیده است (World Food Programme, 2021). طبق آمارها بیش از یک میلیون کودک افغان به دلیل

سوء تغذیه حاد بدون درمان در معرض خطر مرگ هستند و آمار فقر نیز تا ۷۹ درصد رسیده است (UNICEF Afghanistan, 2021). این شکنندگی در محیط داخلی افغانستان شرایطی را فراهم ساخته که امکان رشد مهاجرت و حضور افغان‌ها در ایران اسلامی بیش از گذشته شده است.

گفتنی است مسئله اتباع و حضور آنان در مرزهای جمهوری اسلامی ایران، دارای فرصت‌های متعددی مانند ظرفیت جمعیتی نیروی کار، تأثیرگذاری فرهنگی بر جامعه اتباع، پذیرش در بسیاری از مناطق ایران، نبود کمترین تأثیر ضد امنیتی از سوی آنان و دیگر موارد است. از سوی دیگر این پدیده چالش‌هایی به‌ویژه در سطح اقتصادی، مسئله بیکاری جامعه ایرانی، تغییر بافت جمعیتی در برخی مناطق و دیگر موارد را نیز در پی داشته است؛ بر این اساس باید از فرصت حضور اتباع در ایران به بهترین شکل بهره برد و چالش‌های آن را به کمترین میزان کاست.

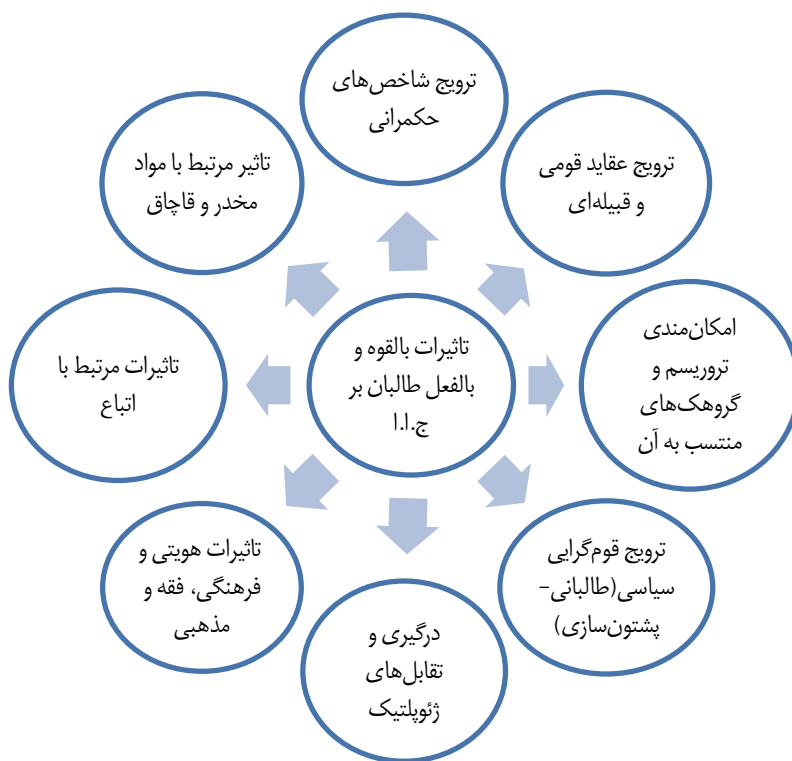
۸-۵. تأثیر مواد مخدر و قاچاق (عامل سیاسی - امنیتی)

در سال ۲۰۰۰م. ۷۵ درصد از عرضه تریاک جهان از افغانستان بوده است که مهم‌ترین منبع درآمدی طالبان نیز به‌شمار می‌آمد. م‌لا عمر در سال ۲۰۰۱م. کشت تریاک را ممنوع اعلام کرد؛ اما برخی از ناظران دلایل آن را تلاش برای افزایش قیمت تریاک می‌دانستند. تولید تریاک در سال‌های پس از ۲۰۰۱م. نیز روندی روزافزون داشت. برخی گزارش‌ها درآمد سالیانه طالبان از فروش تریاک را در سال ۲۰۱۹م. تا ۴۰۰ میلیون دلار نیز تخمین زده‌اند (Senate Armed Services, 2021).

منابع مالی طالبان بر مبنای رصدهای بین‌المللی به‌گونه‌ای است که بیش از ۱۰۰ میلیون دلار عواید سالیانه جمع‌آوری می‌شود. برخی درآمد سالیانه آنان را از ۳۰۰ تا ۱/۶ میلیارد دلار پیش از تصرف دولت معرفی می‌کردند که بیشتر از مسیرهای غیرقانونی کشت خشخاش، مالیات و دریافت اجباری از مردم بوده است. تجارت سوخت و کالا و مالیات بر آن در کنار مالیات بر مواد مخدر نیز از درآمدهای طالبان پیش از تصرف دولت بوده است (Rucker & Costa, 2017).

به نظر نمی‌رسد که در دوره طالبان تولید مواد مخدر کاهش یابد. به این دلیل باید برنامه‌ریزی‌های امنیتی و مرزی مناسبی برای جلوگیری از تشدید قاچاق به مناطق گوناگون ایران و جلوگیری از رخدادهای مختلف اجتماعی، امنیتی، بهداشتی و... در زمینه مصرف، خرید و فروش و قاچاق مواد مخدر از مقصد افغانستان به ایران به‌ویژه در دوره طالبان صورت گیرد. توجه و برنامه‌ریزی در این سطح نیازمند پژوهش‌های جامعی است.

تأثیرات بالقوه و بالفعل قدرت‌یابی طالبان را که نیازمند برنامه‌ریزی‌های جامع تعاملی با این حکومت در جهت رفع این چالش‌هاست، در نمودار زیر نشان داده‌ایم:

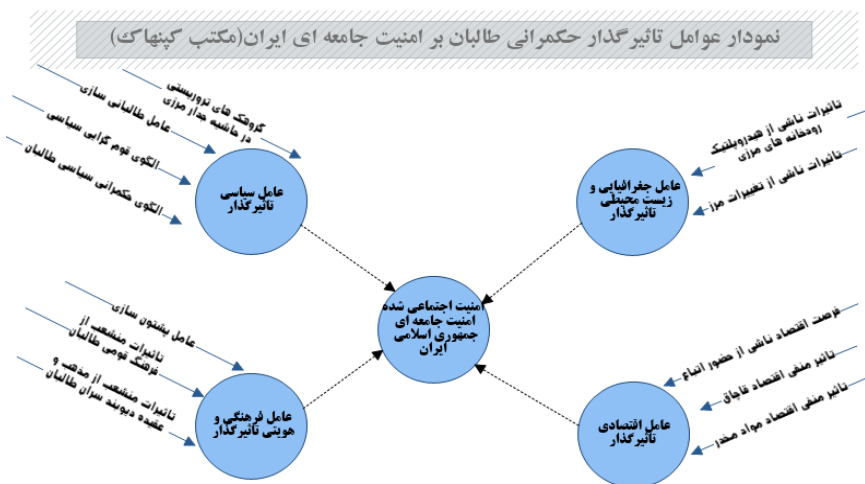

نمودار (۲): عوامل بالقوه و بالفعل قدرت‌یابی طالبان بر امنیت ایران

نتیجه گیری

تأثیرات مختلف بالقوه و بالفعلی از طالبان بر فضای سیاسی و امنیتی جمهوری اسلامی ایران قابل تبیین است. این چالش‌ها را می‌توان در قالب الگوی امنیت در مکتب کپنهاک بررسی و تحلیل کرد. شاخص‌هایی در سطح جمعیتی، جغرافیایی، امنیتی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و حتی زیست‌محیطی می‌تواند بر تحقق امنیت پایدار میان جمهوری اسلامی ایران و حکمرانی طالبان در سالیان آتی تأثیرگذار باشد. جایگاه هر دو کشور و حکومت در رفع حداکثری این چالش‌ها موضوعی ضروری است که این مقاله بدان پرداخته است. در گام اول شاخص‌های حکمرانی طالبان در افغانستان، امکان انتشار و سرایت گفتمانی به مرزهای درونی کشور را دارد. نوع نگاه طالبان در حمایت از پشتون‌ها در قالب طالبانی‌سازی و پشتونی‌سازی نیز مفهومی است که از حیث عملکردی و آرمانی قابل سرایت است. در سطوح عینی نیز هم‌زمان با رشد و گسترش جریان‌های تروریستی در قلمرو طالبان در پاکستان و افغانستان، امکان یارگیری و آموزش‌های نظامی به برخی از افراد حاشیه‌ای قومی و مذهبی ایرانی در این مناطق افزایش می‌یابد. این مسئله امکان شکل‌گیری خشونت را در این مناطق افزایش خواهد داد. در حال حاضر درگیری‌های مبتنی بر مرزها میان طالبان و نیروهای مرزبانی ایرانی نیز مشاهده شده است که این مسائل را باید در سطح سیاسی و دیپلماتیک برطرف کرد و از کشاندن آن به ساحت امنیتی جلوگیری کرد. مسئله اتباع در سطح داخلی نیز موضوع مهمی است که در عین فرصت‌بودن از منظر اقتصادی، در صورت نبود مدیریت و رصد دقیق و جامع در سطوح امنیتی می‌تواند به تهدید تبدیل شود. ترویج عقاید و گفتمان مذهبی و قومی طالبان در مناطق شرق و جنوب شرق کشور، به‌ویژه اماکن مذهبی، مسئله‌ای مهم است که باید برای آن تدبیری اندیشیده شود و در سطح نرم و گفتمانی، این موضوع مراقبت گردد. مسئله مواد مخدر و قاچاق نیز موضوعی مهم است که در مناطق مرزی کشور داد و ستد می‌شود. این موضوع نیز باید با تقویت ظرفیت‌های داخلی در این سطح و نیز مسئولیت‌پذیری طالبان در امنیت مرزهای مشترک برطرف گردد. به‌طور کلی تأثیرات

طالبان بر ساحت امنیتی کشور بر مبنای الگوی مکتب کپنهاک بر مبنای طرح‌واره زیر خواهد بود:

نمودار (۳): عوامل تأثیرگذار طالبان بر امنیت ایران بر مبنای چارچوب مکتب کپنهاک

گروه طالبان جریان سیاسی حنفی و پشتونی است که حکومت اسلامی متناسب با خویش خود را در افغانستان مستقر ساخته است. به منظور تعامل هرچه بیشتر و کاهش هزینه‌ها و آسیب‌های محتمل مستقیم و غیرمستقیم و فرصت‌سازی از تعاملات میان ایران و حکمرانی طالبان، پیگیری راهبردهای زیر ضروری است:

- برگزاری برنامه‌های فرهنگی و آگاهی‌بخش در مناطق مرزی کشور در باره حساسیت‌های موجود؛
- نظارت و صیانت از مناطق مرزی با تأکید بر جلوگیری از شکل‌گیری و فعالیت گروهک‌های تروریستی در حاشیه جدار مرزهای شرقی کشور؛
- صیانت از ارتباط‌گیری و حضور شهروندان اهل سنت ایرانی در اردوگاه‌ها و تشکیلات سیاسی و نظامی آن سوی مرز؛

- حل تعارض ها و درگیری های شکل گرفته میان برخی از گروه های طالبان و مرزبانان ج.ا.ا در مناطق مرزی کشور و جلوگیری از بسط درگیری ها به مناطق تحت نفوذ طالبان؛
- ایجاد هیئت مشترک امنیت مرزی و نشست های مشترک مختلف در مناطق مرزی کشور؛
- درون‌زاسازی امنیت مرزی و استفاده از ظرفیت های مردم بومی در سطوح انتظامی مرزی؛
- آگاه‌سازی حکومت طالبان به دغدغه های امنیتی فعالیت طالبان در مرزهای جمهوری اسلامی ایران از طریق برگزاری نشست های امنیتی مشترک، دیدارهای انتظامی گوناگون و افزایش تشریک مساعی گروه سیاسی طالبان در حفظ نظم و امنیت مرزها؛
- میان‌داری در موضع گیری های ساختار سیاسی کشور در باب تحولات افغانستان و ایجادنکردن حساسیت در افکار عمومی مناطق؛
- تأکید بر تقویت مصالحه و امنیت اجتماعی قومی و مذهبی در افغانستان و جلوگیری از نفوذ، تقابل و درگیری های قومی و مذهبی افغانستان به مرزهای کشور؛
- مشارکت با حکومت طالبان در حوزه محدودسازی حداکثری ورود قاچاق و مواد مخدر به مرزهای کشور (یا دیگر ناامنی های مرتبط).

فهرست منابع

۱. اسحاق زهی، ع.ع.ح. (۲۰۲۰م). الاماره الاسلاميه و نظامها. مكتبة دارالعلوم الشرعيه. دارالبحث والتحقيق و نشر الكتب.
۲. بوزان، ب. (۱۳۷۸). مردم، دولت‌ها و هراس. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
۳. بوزان، ب. و همکاران (۱۳۸۶). چارچوبی تازه برای تحلیل امنیت. ع.ر. طیب (مترجم). تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
۴. پاندوا، ن. (۱۹۸۴). پاکستان، جامعه و سیاست. دانشگاه میشیگان.
۵. پریزاد، ر؛ شهرستانی، ت. (۱۴۰۰). بررسی مؤلفه‌های تأثیرگذار بر تغییر رویکرد سیاسی - دفاعی ایران در قبال گروه طالبان در افغانستان. دانش تفسیر سیاسی، ۳(۹)، صص. ۵۵-۷۳.
۶. سالنامه آماری کشور. (۱۳۸۶). سالنامه آماری استان سیستان و بلوچستان. تهران: انتشارات مرکز آمار ایران.
۷. عباس‌زاده، م؛ طالشی، ک. (۱۴۰۱). طالبان و بازیابی حاکمیت: جنبش قوی، دولت ملت ضعیف. مطالعات بنیادین و کاربردی جهان اسلام، ۴(۱۳)، صص. ۱۰۵-۱۳۰.
۸. عسکری کرمانی، ح؛ صفار، آ. (۱۴۰۱). پیامدهای ظهور دوباره طالبان برای دیپلماسی اقتصادی ایران در افغانستان. رهیافت‌های سیاسی و بین‌المللی، ۱۴(۷۱)، صص. ۹۷-۱۲۱.
۹. عصمت‌اللهی، م.ه. و همکاران. (۱۳۷۸). جریان پرشتاب طالبان. تهران: الهدی.
۱۰. محمودی، ز. (۱۳۹۹). چشم‌انداز و سناریوهای جایگاه طالبان در عرصه حکمرانی آینده افغانستان (با تأکید بر رویکردهای رسانه‌ای). پژوهشنامه رسانه بین‌المللی، ۵(۶)، صص. ۲۰۳-۲۲۵.
۱۱. مرزهای ایران. تهران: مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر، ۱۳۸۶.
۱۲. موسوی شهیدی، م؛ زارعی، ب. (۱۴۰۱). تبیین بسترهای جغرافیایی تنش در روابط ایران و افغانستان بر محوریت تئوری کمپ و هار کاوی (با تأکید بر دوران طالبان). سرزمین، ۱۹(۷۶)، صص. ۳۷-۵۷.

13. Abdul Basit, M. (2021). Tehreek-e-Taliban Pakistan's Discursive Shift From Global Jihadist Rhetoric to Pashtun-Centric Narratives. *Jamestown*. URL= : <https://jamestown.org/program/tehreek-e-taliban-pakistans-discursive-shift-from-global-jihadist-rhetoric-to-pashtun-centric-narratives/>
14. Al Jazeera. (2021). *Transcript of Taliban's first news conference in Kabul*. URL=<https://www.aljazeera.com/news/2021/8/17/transcript-of-talibans-first-press-conference-in-kabul>.
15. Amnesty International. (2021). *Afghanistan: 13 Hazara killed by Taliban fighters in Daykundi province – new investigation*. URL=<https://www.amnesty.org/en/latest/news/2021/10/afghanistan-13-hazara-killed-by-taliban-fighters-in-daykundi-province-new-investigation/>
16. Office of the Director of National Intelligence. (2021). Annual Threat Assessment of the U. S. Intelligence Community. URL=<https://www.dni.gov/index.php/newsroom/reports-publications/reports-publications-2021/3532-2021-annual-threat-assessment-of-the-u-s-intelligence-community>.
17. Ariana News. (2021). *Taliban urges government staff to return to work*. Ariana News. URL=<https://www.ariananews.af/taliban-urges-government-staff-to-return-to-work/>
18. Brandt, B. (2011). The Taliban's Conduct of Intelligence and Counterintelligence. *CTC Sentinel*. URL=<https://ctc.westpoint.edu/the-talibans-conduct-of-intelligence-and-counterintelligence/>
19. Gall, C. (2009). Taliban Open Northern Front in Afghanistan. *New York Times*. URL= <https://www.nytimes.com/2009/11/27/world/asia/27kunduz.html>.
20. Bunzel, C. (2021). Al Qaeda Versus ISIS. *Foreign Affairs*. URL=<https://www.foreignaffairs.com/articles/afghanistan/2021-09-14/al-qaeda-versus-isis>.
21. Luce, D. D., Yusufzai, M. & Smith, S. (2021). Even the Taliban are surprised at how fast they're advancing in Afghanistan. *NBC News*. URL=<https://www.nbcnews.com/politics/national-security/even-taliban-are-surprised-how-fast-they-re-advancing-afghanistan-n1272236>.

22. Human Rights Watch. (2001). Crisis of Impunity: The Role of Pakistan, Russia, and Iran in Fueling the Civil War. URL= <https://www.hrw.org/report/2001/07/01/crisis-impunity-role-pakistan-russia-and-iran-fueling-civil-war-afghanistan>.
23. Khaama Press. (2020). Taliban appoints first Shia Hazara as shadow district chief of the group. URL= <https://www.khaama.com/taliban-appoints-first-shia-hazara-as-shadow-district-chief-of-the-group-04734>.
24. Bijlert, M.V. (2021). The Focus of the Taleban's New Government: Internal cohesion, external dominance. *Afghanistan Analysts Network*. URL=<https://www.afghanistan-analysts.org/en/reports/war-and-peace/the-focus-of-the-talebans-new-government-internal-cohesion-external-dominance/>
25. Waldman, M. (2010). The Sun in the Sky: the Relationship between Pakistan's ISI and Afghan Insurgents. *Crisis States Discussion Papers*. URL= <https://www.lse.ac.uk/international-development/Assets/Documents/PDFs/csdc-discussion-papers/dp18-The-Sun-in-the-Sky.pdf>
26. Motamedi, M. (2021). US 'defeat' in Afghanistan a chance for peace: Iran president. *Al Jazeera*. URL= <https://www.aljazeera.com/news/2021/8/16/raisi-us-defeat-in-afghanistan-should-become-chance-for-peace>.
27. Kugelman, M. (2021). Avalanche of Misinformation Follows Taliban Takeover. *Foreign Policy*. URL= <https://foreignpolicy.com/2021/09/09/afghanistan-misinformation-taliban-takeover-social-media>.
28. Sofuoglu, M. (2021). After a short honeymoon, are Iran-Taliban relations deteriorating? *TRT World*. URL= <https://www.trtworld.com/magazine/after-a-short-honeymoon-are-iran-taliban-relations-deteriorating-12761480>.
29. Commission on Terrorist Attacks Upon the United States. (2004). *The 9/11 Commission Report: Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States*. URL= <https://9-11commission.gov/report>.
30. NBC. (2021). *Afghanistan: Taliban continue attacks on three major cities*. URL= <https://www.nbcnews.com/news/world/taliban-continues-advance-major-cities-afghanistan-attacks-kandahar-airport-n1275636>.

31. Philip Rucker and Robert Costa. (2017). It's a hard problem: Inside Trump's decision to send more troops to Afghanistan. *Washington Post*. URL= https://www.washingtonpost.com/politics/its-a-hard-problem-inside-trumps-decision-to-send-more-troops-to-afghanistan/2017/08/21/14dcb126-868b-11e7-a94f-3139abce39f5_story.html.
32. Reuters. (2021). *Taliban say no al Qaeda or ISIS in Afghanistan*. URL= <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/taliban-say-no-al-qaeda-or-isis-afghanistan-2021-09-21>.
33. Reuters. (2020). Taliban not living up to its commitments, U.S. *Defense Secretary says*. URL= <https://www.reuters.com/article/idUSKBN2210C6>.
34. Khan, S.K. (2021). Taliban to implement monarch-era Constitution in Afghanistan. *Anadolu Ajansi*. URL= <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/taliban-to-implement-monarch-era-constitution-in-afghanistan/2377376#>
35. Yousafzai, S. Reals, T. (2021). ISIS-K is trying to undermine Afghanistan's Taliban regime, from inside and out, That's America's problem too. CBS News. URL= <https://www.cbsnews.com/news/isis-k-taliban-afghanistan-regime>.
36. Senate Armed Services Committee. (2021). Holds Hearing on Afghanistan, South and Central Asia Security. CQ Congressional Transcripts .URL= <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R46955>.
37. TRT World. (2021). *Were Afghan women forced to attend the pro-Taliban rally?* URL= <https://www.trtworld.com/magazine/were-afghan-women-forced-to-attend-the-pro-taliban-rally-49975>.
38. UNICEF Afghanistan. (2021). *Half of Afghanistan's children under five expected to suffer from acute malnutrition as hunger takes root for millions*. URL= <https://www.unicef.org/rosa/press-releases/half-afghanistans-children-under-five-expected-suffer-acute-malnutrition-hunger>.
39. Walt, S. M. (1991). The Renaissance of Security Studies. *International Studies Quarterly*, 35(2), pp. 211–239.
40. World Food Programme. (2021). *Afghanistan Food Security Update*. URL=

41. Trofimov, Y. (2021). Left Behind After U.S. Withdrawal, Some Former Afghan Spies and Soldiers Turn to Islamic State. *Wall Street Journal*. URL= <https://www.wsj.com/articles/left-behind-after-u-s-withdrawal-some-former-afghan-spies-and-soldiers-turn-to-islamic-state-11635691605>.
42. Khalilzad, Z. (2016). *The Envoy: From Kabul to the White House, My Journey Through a Turbulent World* Hardcover. URL= <https://www.amazon.com/Envoy-Kabul-Journey-Through-Turbulent/dp/1250083001>.

References

1. Abbaszadeh, M., & Talashi, K. (2022). The Taliban and the Recovery of Sovereignty: A Strong Movement, a Weak Nation-State. *Fundamental and Applied Studies of the Islamic World*, 4(13), pp. 105-130. [In Persian]
2. Abdul Basit, M. (2021). Tehreek-e-Taliban Pakistan's Discursive Shift From Global Jihadist Rhetoric to Pashtun-Centric Narratives. Jamestown. Retrieved from: <https://jamestown.org/program/tehreek-e-taliban-pakistans-discursive-shift-from-global-jihadist-rhetoric-to-pashtun-centric-narratives/>
3. Al Jazeera. (2021). *Transcript of Taliban's first news conference in Kabul*. Retrieved from: <https://www.aljazeera.com/news/2021/8/17/transcript-of-talibans-first-press-conference-in-kabul>.
4. Amnesty International. (2021). Afghanistan: 13 Hazara killed by Taliban fighters in Daykundi province – new investigation. Retrieved from: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2021/10/afghanistan-13-hazara-killed-by-taliban-fighters-in-daykundi-province-new-investigation/>
5. Ariana News. (2021). *Taliban urges government staff to return to work*. Ariana News. Retrieved from: <https://www.ariananews.af/taliban-urges-government-staff-to-return-to-work/>
6. Askari Kermani, H., & Safar, A. (2022). Consequences of the Taliban's Re-emergence for Iran's Economic Diplomacy in Afghanistan. *Political and International Approaches*, 14(71), pp. 97-121. [In Persian]
7. Bijlert, M. V. (2021). The Focus of the Taleban's New Government: Internal cohesion, external dominance. Afghanistan Analysts Network. Retrieved from: <https://www.afghanistan-analysts.org/en/reports/war-and-peace/the-focus-of-the-talebans-new-government-internal-cohesion-external-dominance/>
8. Brandt, B. (2011). The Taliban's Conduct of Intelligence and Counterintelligence. CTC Sentinel. Retrieved from: <https://ctc.westpoint.edu/the-talibans-conduct-of-intelligence-and-counterintelligence/>

9. Bunzel, C. (2021). Al Qaeda Versus ISIS. Foreign Affairs. Retrieved from: <https://www.foreignaffairs.com/articles/afghanistan/2021-09-14/al-qaeda-versus-isis>.
10. Buzan, B. (1999). *People, States, and Fear*. Tehran: Center for Strategic Studies. [In Persian]
11. Buzan, B., & Colleagues. (2007). *A New Framework for Security Analysis* (A. R. Tayeb, Trans.). Tehran: Center for Strategic Studies. [In Persian]
12. Commission on Terrorist Attacks Upon the United States. (2004). The 9/11 Commission Report: Final Report of the National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States. Retrieved from: <https://9-11commission.gov/report>.
13. Es'haqzahi, A. H. (2020). *The Islamic Emirate and Its Systems. Maktabat Dar al-Uloom al-Shar'iyah*. Dar al-Bahth wa al-Tahqiq wa Nashr al-Kutub. [In Arabic]
14. Esmatollahi, M. H., & Colleagues. (1999). The Rapid Rise of the Taliban. Tehran: al-Hoda. [In Persian]
15. Gall, C. (2009). Taliban Open Northern Front in Afghanistan. New York Times. Retrieved from: <https://www.nytimes.com/2009/11/27/world/asia/27kunduz.html>.
16. Human Rights Watch. (2001). Crisis of Impunity: The Role of Pakistan, Russia, and Iran in Fueling the Civil War. Retrieved from: <https://www.hrw.org/report/2001/07/01/crisis-impunity-role-pakistan-russia-and-iran-fueling-civil-war-afghanistan>.
17. Iran's Borders. (2007). Tehran: Institute for Cultural Studies and International Research Abrar Mo'aser. [In Persian]
18. Khaama Press. (2020). *Taliban appoints first Shia Hazara as shadow district chief of the group*. Retrieved from: <https://www.khaama.com/taliban-appoints-first-shia-hazara-as-shadow-district-chief-of-the-group-04734>.

19. Khalilzad, Z. (2016). *The Envoy: From Kabul to the White House, My Journey Through a Turbulent World* Hardcover. Retrieved from: <https://www.amazon.com/Envoy-Kabul-Journey-Through-Turbulent/dp/1250083001>.
20. Khan, S. K. (2021). Taliban to implement monarch-era Constitution in Afghanistan. *Anadolu Ajansi*. Retrieved from: <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/taliban-to-implement-monarch-era-constitution-in-afghanistan/2377376#>
21. Kugelman, M. (2021). Avalanche of Misinformation Follows Taliban Takeover. *Foreign Policy*. Retrieved from: <https://foreignpolicy.com/2021/09/09/afghanistan-misinformation-taliban-takeover-social-media>.
22. Luce, D. D., Yusufzai, M. & Smith, S. (2021). Even the Taliban are surprised at how fast they're advancing in Afghanistan. *NBC News*. Retrieved from: <https://www.nbcnews.com/politics/national-security/even-taliban-are-surprised-how-fast-they-re-advancing-afghanistan-n1272236>.
23. Mahmoudi, Z. (2020). Prospects and Scenarios for the Taliban's Role in the Future Governance of Afghanistan (With Emphasis on Media Approaches). *International Media Research Journal*, 5(6), pp. 203-225. [In Persian]
24. Motamedi, M. (2021). US 'defeat' in Afghanistan a chance for peace: Iran president. *Al Jazeera*. Retrieved from: <https://www.aljazeera.com/news/2021/8/16/raisi-us-defeat-in-afghanistan-should-become-chance-for-peace>.
25. Mousavi Shahidi, M., & Zarei, B. (2022). Explaining the Geographical Contexts of Tension in Iran-Afghanistan Relations Based on the Camp and Harkavy Theory (With Emphasis on the Taliban Era). *Sarzamin*, 19(76), pp. 37-57. [In Persian]
26. NBC. (2021). Afghanistan: Taliban continue attacks on three major cities. Retrieved from: <https://www.nbcnews.com/news/world/taliban-continues-advance-major-cities-afghanistan-attacks-kandahar-airport-n1275636>.

27. Office of the Director of National Intelligence. (2021). Annual Threat Assessment of the U. S. Intelligence Community. Retrieved from: <https://www.dni.gov/index.php/newsroom/reports-publications/reports-publications-2021/3532-2021-annual-threat-assessment-of-the-u-s-intelligence-community>.
28. Pandwa, N. (1984). Pakistan, Society, and Politics. University of Michigan.
29. Parizad, R., & Shahrestani, T. (2021). Examining the Influential Components on the Change in Iran's Political-Defense Approach Towards the Taliban in Afghanistan. *Political Interpretation Knowledge*, 3(9), pp. 55-73. [In Persian]
30. Philip Rucker and Robert Costa. (2017). It's a hard problem: Inside Trump's decision to send more troops to Afghanistan. Washington Post. Retrieved from: https://www.washingtonpost.com/politics/its-a-hard-problem-inside-trumps-decision-to-send-more-troops-to-afghanistan/2017/08/21/14dcb126-868b-11e7-a94f-3139abce39f5_story.html.
31. Reuters. (2020). Taliban not living up to its commitments, U.S. Defense Secretary says. Retrieved from: <https://www.reuters.com/article/idUSKBN22I0C6>.
32. Reuters. (2021). Taliban say no al Qaeda or ISIS in Afghanistan. Retrieved from: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/taliban-say-no-al-qaeda-or-isis-afghanistan-2021-09-21>.
33. Senate Armed Services Committee. (2021). Holds Hearing on Afghanistan, South and Central Asia Security. CQ Congressional Transcripts. Retrieved from: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R46955>.
34. Sofuoglu, M. (2021). After a short honeymoon, are Iran-Taliban relations deteriorating? TRT World. Retrieved from: <https://www.trtworld.com/magazine/after-a-short-honeymoon-are-iran-taliban-relations-deteriorating-12761480>.
35. Statistical Yearbook of the Country. (2007). *Statistical Yearbook of Sistan and Baluchestan Province*. Tehran: Statistical Center of Iran Publications. [In Persian]

36. Trofimov, Y. (2021). Left Behind After U.S. Withdrawal, Some Former Afghan Spies and Soldiers Turn to Islamic State. Wall Street Journal. Retrieved from: <https://www.wsj.com/articles/left-behind-after-u-s-withdrawal-some-former-afghan-spies-and-soldiers-turn-to-islamic-state-11635691605>.
37. TRT World. (2021). Were Afghan women forced to attend the pro-Taliban rally? Retrieved from: <https://www.trtworld.com/magazine/were-afghan-women-forced-to-attend-the-pro-taliban-rally-49975>.
38. UNICEF Afghanistan. (2021). Half of Afghanistan's children under five expected to suffer from acute malnutrition as hunger takes root for millions. Retrieved from: <https://www.unicef.org/rosa/press-releases/half-afghanistans-children-under-five-expected-suffer-acute-malnutrition-hunger>.
39. Waldman, M. (2010). The Sun in the Sky: the Relationship between Pakistan's ISI and Afghan Insurgents. Crisis States Discussion Papers. Retrieved from: <https://www.lse.ac.uk/international-development/Assets/Documents/PDFs/csdc-discussion-papers/dp18-The-Sun-in-the-Sky.pdf>
43. Walt, S. M. (1991). The Renaissance of Security Studies. *International Studies Quarterly*, 35(2), pp. 211–239.
40. World Food Programme. (2021). Afghanistan Food Security Update. URL=
41. Yousafzai, S. Reals, T. (2021). ISIS-K is trying to undermine Afghanistan's Taliban regime, from inside and out, That's America's problem too. CBS News. Retrieved from: <https://www.cbsnews.com/news/isis-k-taliban-afghanistan-regime>.